

Heltene ved Narvik

I 1940 levde og kjempet norske soldater i noen av de tøffeste fjellområdene i Norge. De overnattet i snøhuler, med skiene som underlag, ofte uten soveposer. Maten var kalde seikaker på bok. I to måneder holdt de ut.

De nord-norske soldatene måtte tåle utrolige fysiske og psykiske påkjenninger i løpet av det to måneder lange felttoget. Det går fram av boken "Narvik 1940", som nylig utkom, skrevet av en sivilist, professor i medisin Oddmund Joakimsen. (Utgitt av Sør-Troms Museum, Midt-Troms Museum og Nordland Røde Kors Krigsmuseum).

Fremrykning og den militære strategien er en ting. Men for folk flest er det gjerne slitet, kulda, maten og mangel på søvn som det er lettest å få et forhold til.

En ting er kampene, og de tyske flyene

- Ca 4000 norske soldater deltok under det to måneder lange Narvik-felttoget.
- Noen av avdelingene hadde vært på nøytralitetsvakt like i forveien, men mange av soldatene hadde ingen annen militær bakgrunn enn en sommerrekruttskole 2-3 år i forveien, eller kanskje lenger tilbake.
- Motstanderne var godt utdannede tyske bergjegere med erfaring fra felttoget i Polen ledet av offiserer med bred erfaring fra første verdenskrig og Polenfelttoget.
- Totalt var det i underkant av 6000 tyske soldater; 2000 var bergjegere, ca 1 500 kom gjennom Sverige eller ble landsatt i fallskjerm, i tillegg til over 2000 marinegaster som hadde fått sine skip senket.

I begynnelsen av april kunne det være 15 minus om kvelden. Snøhule var det vanlige. All proviant og ammunisjon måtte bæres fram. Hver enkelt soldat bar opptil 35 kilo på ryggen.

som angrepet hele døgnet med bomber og maskingevær etter at det i mai ble lyst hele døgnet. Det å sette opp mørkt telt i snøen ville røpe stillingene og var derfor umulig. Soldatene overnattet i snøhuler og lå på ski med bjerkeris som underlag. Bare noen få hadde reinskinn. Soveposer var mangelvar. Det var stort sett bare noen ulltepper, ofte ikke det engang.

Etter hvert som krigen forflyttet seg opp i høyfjellet måtte også all proviant og ammunisjon bæres fram. Det var turer på 5-6 timer i løssnøen hvor hver enkelt soldat bar opptil 35 kilo på ryggen. Dette ble utført på "frivakten" av de som ikke bemannet stillingene.

Bakgrunn

Etter at tyskerne hadde tatt Narvik 9. april og rykket nordover og østover, stoppet fremrykningen opp og de tyske styrkene inntok defensive posisjoner. De allierte gikk etter hvert på offensiven. Polakker, engelskmenn og franskmenn holdt seg nede i dalbunnen og langs veiene, men de norske avdelingen skulle operere utenfor vei.

Tyskerne erfarte raskt at nordmenne-

ne var gode skiløpere og svært mobile. Det ville derfor være lett for de norske avdelingene å omgå de tyske forsvarsstillingene langs veiene. Resultatet var at tyskerne i slutten av april etablerte sterke fjellstillinger på høydedrag og fjelltopper hvor de satte opp mitraljøser og bombekastere, posisjoner som delvis kunne støtte hverandre og som dominerte området omkring. Dermed begynte krigen i høyfjellet, en historie om lange marsjer, men også direkte stormangrep mot godt forberedte tyske stillinger. Høyde for høyde. Topp etter topp.

Kampene på høyfjellsplatået i opptil 1000 meter høyde var en hard belastning. I april måned gikk temperaturen ned mot 15 minus om natten, med iskald østavind og små muligheter for ly. Det var mange soldater som fikk varig mén på grunn av forfrysninger. I mai ble det noe mildere i været og på soldager kunne man tine litt opp, men vårløysing resulterte i konstant våte klær og støvler.

Lange marsjer

Tyskerne hadde hele tiden kortere forsyningslinjer og brukte i tillegg 450 norske

fanger som pakkesler. Men hvordan klarte nordmennene det? På det verste hadde man 15-20 kilometer lange forsyningslinjer og høydeforskjellen var opptil 600-700 meter. Fram og tilbake skulle de ta seg fram. At det utover våren ble råttan snø og gjennomslagsføre gjorde ikke saken enklere.

En av bataljonsjefene, major Hyldmo, har fra oppholdet på Roasme beskrevet soldatene slik; "Aldri en klage, aldri en sur mine. Godt humør og en saftig spøk var det alminnelige".

I Vassdalen trakk de en bergkanon på 600 kilo rett opp fjellsiden med en høydeforskjell på 600 meter i løssnø. Det var et enormt slit.

I divisjonsledelsen var man i økende grad blitt imponert over soldatenes utholdenhet. Stabssjef, oberstløytnant Lindback-Larsen skrev senere "Vi skulle lære at troppene tålte atskillig mer enn vi trodde".

Nye studier

Studier i Troms fra nyere historikere bekrefter det som fremkommer i boken: Regjeringens motstandslinje hadde bred støtte i den nord-norske befolkningen. Det var "svært få soldater som unnlot å møte ved mobilisering eller deserterte. Rapportene fra offiserene gir inntrykk av patriotisme ved fronten", skriver historiker Vidar Eng.

Boken "Narvik 1940" som er utgitt med bidrag fra Narviksenteret har en personlig bakgrunn. Forfatterens far deltok nemlig selv ved Narvik. "Han snakket aldri om det, og jeg spurte meg selv, hva skjedde egentlig?", forteller Joakimsen.

–Jeg har som lege truffet mange som hadde vært med i kampene. Når praten kommer inn på dette temaet, skjedde noe som var felles for alle: De ble stille og lite snakkesalige. En av grunnene var skuffelsen over myndighetens behandling etter krigen. Følelsen av at innsatsen de gjorde var oversett og glemt, sier han.

Kravet på 90-tallet fra de gjenlevende veteranene om å få krigspensjon fikk tommelen ned av den faglige komiteen "Eitingerutvalget" og som avga sin innstilling i 1988 Hvordan var reaksjonen i nord?

– Veldig skuffelse. Et argument som ble brukt, og som resulterte i særlig sterke reaksjoner, var at det i innstillingen het at dette var folk som var vant til tøffe forhold. Dessuten var krigsinnsatsen ikke ekstraordinær het det. Veteranene følte dette som en klar nedvurdering, og et nytt slag i ansiktet fra storsamfunnet, ingen tvil om det.

Etter krigen fikk de som hadde deltatt søke på et eget skjema om deltakermedaljen. Men som en av veteranene sa "man søker ikke om en medalje" De fleste følte seg ydmyket av tilbudet, forteller Joakimsen. ■

Soldater som ble såret måtte transporteres flere kilometer på sanitetspulk.

Tyskerne hadde besatt flere høyder og topper. Nordmennene svarte med omgående bevegelser og direkte stormangrep mot godt forberedte tyske stillinger. Høyde for høyde. Topp etter topp.